

שירת הגאווה: מושגיה, מאפייניה האמנותיים, מטרותיה השירית – עיון אנליטי
דוגמאות נבחרות מהשירה העברית החדשה

شعر الفخر: مفهومه، خصائصه الفنية، أغراضه الشعرية. دراسة تحليلية لنماذج مختارة من الشعر العبري الحديث

ا.م. مجيد عبود رحيمه

جامعة بغداد كلية اللغات قسم اللغة العبرية

"Pride Poetry: Its Concept, Artistic Features, and Poetic Purposes — An
Analytical Study of Selected Models from Modern Hebrew Poetry"

Majeed Aboud Rahima

University of Baghdad/ College of Languages/ Department of Hebrew
Language

E-mail: Majeed.Rheimah@colang.uobaghdad.edu.iq

المستخلص:

يُعدّ شعر الفخر من أبرز الأغراض الشعرية التي واكبت تطور اللغة العبرية منذ نشأتها الأولى، لما يحمله من تعبير عن الذات في مستوياتها الفردية والجماعية والدينية والقومية. وقد تطور هذا النوع من الشعر في اللغة العبرية، شأنه شأن سائر الأجناس الأدبية، تحت تأثير السياقات التاريخية والدينية والاجتماعية، مما جعل له طابعاً خاصاً يميزه عن نظائره في الثقافات الأخرى. في العصر الحديث، ومع انبعاث الحركة القومية اليهودية وتجدد المشروع الصهيوني، عاد شعر الفخر ليأخذ بعداً قومياً وهوياتياً، فغدا أداة للتعبير عن الكبرياء الوطني، والاعتزاز باللغة والتاريخ والهوية. وبرز شعراء عبريون كبار حملوا على عاتقهم مهمة بعث الروح القومية في نفوس القارئ اليهودي من خلال مفردات شعرية ذات طابع فخري متميز. يتكئ شعر الفخر على مخزون رمزي مشترك لدى القارئ العبري، فتتحول الألفاظ البسيطة إلى رموز دلالية معقدة. على سبيل المثال: "الهيكل" قد يرمز إلى الكبرياء الديني والسياسي، و"المنفى" يُستخدم ككنية يُعزز من قوة الانتماء، و"القدس" رمزٌ للقداسة والانبعاث. يهدف هذا البحث إلى دراسة شعر الفخر في الشعر العبري الحديث، من خلال تحديد مفهومه، واستجلاء خصائصه الفنية، وتحليل أغراضه الشعرية، وذلك بالاعتماد على نماذج مختارة من شعراء عبريين معاصرين. يتبين من خلال هذا البحث أن شعر الفخر في الأدب العبري الحديث يُعدّ أحد أعمدة الخطاب الشعري، حيث مزج بين تمجيد الذات والتاريخ والدين، وبين الدفاع عن الوجود والهوية في وجه التحولات الجذرية التي شهدتها اليهود في العصر الحديث. وظهرت النتائج أن شعر الفخر يعد من الموضوعات البارزة في الأدب العبري منذ أقدم عصوره، وتحديدًا في التوراة، ثم تطور هذا النوع من الشعر في العصور اللاحقة وصولاً إلى الشعر العبري الحديث، لكنه حافظ على سمات معينة وتطور في دلالاته ووظائفه. الكلمات المفتاحية: شعر الفخر، الفخر في الأدب العبري، الشعر القومي، "الانا في الشعر"

Abstract:

Pride poetry is considered one of the most prominent poetic genres that has accompanied the development of the Hebrew language since its earliest stages, due to its expression of the self on individual, collective, religious, and national levels. Like other literary forms, this genre evolved in Hebrew under the influence of historical, religious, and social contexts, which gave it a distinct character that differentiates it from its counterparts in other cultures. In the modern era, with the rise of the Jewish national movement and the revival of the Zionist project, pride poetry regained a national and identity-based dimension. It became a tool for expressing national pride and celebrating language, history, and identity. Prominent Hebrew poets emerged who took upon themselves the task of awakening the national spirit in the Jewish reader through a distinctively pride-driven poetic lexicon.

Pride poetry relies on a shared symbolic reservoir known to the Hebrew reader, whereby simple words transform into complex symbolic meanings. For example, "the Temple" may symbolize religious and political pride, "exile" is used as a counter-image to strengthen the sense of belonging, and "Jerusalem" stands as a symbol of holiness and rebirth. This study aims to explore pride poetry in modern Hebrew literature by defining its concept, identifying its artistic features, and analyzing its poetic purposes, based on selected works by contemporary Hebrew poets. The research reveals that pride poetry in modern Hebrew literature constitutes a fundamental pillar of the poetic discourse. It blends glorification of the self, history, and religion with the defense of existence and identity in the face of radical transformations experienced by Jews in modern times. The findings show that pride poetry has been a prominent theme in Hebrew literature since ancient times—especially in the Bible—and that it developed further in later periods up to modern Hebrew poetry, while retaining certain features and evolving in meaning and function. **Keywords: Pride poetry, pride in Hebrew literature, national poetry, "the self in poetry"**

תקציר עברי:

שירת הגאווה נחשבת לאחד מן הנושאים השיריים המרכזיים אשר ליוו את התפתחות השפה העברית מראשיתה, שכן היא מבטאת את ה"אני" ברבדים אישיים, קבוצתיים, דתיים ולאומיים. שירה זו התפתחה בשפה העברית, בדומה לשאר הז'אנרים הספרותיים, בהשפעת הקשרים היסטוריים, דתיים וחברתיים, דבר שהקנה לה אופי ייחודי אשר מבדיל אותה ממקביליה בתרבויות אחרות. בעידן המודרני, עם תחיית התנועה הלאומית היהודית והתחדשות הפרויקט הציוני, קיבלה שירת הגאווה ממד לאומי וזהותי מובהק, והפכה לכלי לביטוי גאווה לאומית ולהערכה עצמית כלפי השפה, ההיסטוריה והזהות. בלטו משוררים עבריים חשובים אשר נשאו על עצמם את המשימה של החייאת הרוח הלאומית בלב הקורא היהודי, באמצעות לשון שירית בעלת אופי גאוותני מובהק. שירת הגאווה נשענת על מטען סימבולי משותף לקורא העברי, שבו מילים פשוטות הופכות לסמלים רבי-משמעות. לדוגמה, "המקדש" עשוי לייצג גאווה דתית ופוליטית, "הגלות" משמשת כניגוד המחדד את תחושת השייכות, ו"ירושלים" נתפסת כסמל לקדושה ולתחייה.

מחקר זה מבקש לבחון את שירת הגאווה בשירה העברית המודרנית, תוך הגדרת מושגה, בירור מאפייניה האמנותיים וניתוח מטרותיה הפואטיות, על בסיס דגמים נבחרים של משוררים עבריים בני זמננו.

מן המחקר עולה כי שירת הגאווה בספרות העברית המודרנית מהווה אחד מעמודי התווך של השיח הפואטי, שכן היא משלבת בין שירת העצמה עצמית, שימור הזיכרון ההיסטורי והאמונה הדתית, לבין הגנה על קיום וזהות יהודית נוכח התמורות הדרמטיות של התקופה המודרנית.

הממצאים מראים כי שירת הגאווה היא מן הנושאים המרכזיים בספרות העברית מאז תקופותיה הקדומות – ובעיקר בתנ"ך – והיא הלכה והתפתחה בתקופות הבאות ועד לשירה העברית המודרנית, תוך שמירה על תכונות מסוימות והתפתחות במשמעויותיה ובפונקציות שהיא ממלאת.

מילות מפתח: שירת גאווה, גאווה בספרות העברית, שירה לאומית, "האני בשירה"

הפרק הראשון: שירת גאווה.

1. הגדרת שיר גאווה: היא אחת מצורות השירה הקדומות והבולטות ביותר בספרות הערבית ובספרות אחרות. היא משמשת אמצעי לביטוי גאווה אישית, שבטית או לאומית – בין אם מדובר באומץ לב, נדיבות, ייחוס משפחתי, חכמה, השכלה או הישגים. המשורר מבטא את מעלותיו האישיות או את שבחו של עמו, לעיתים קרובות בליווי תהלהבות או כהתמודדות עם לעג והשפלה מצד יריבים – תוך ניסיון לבסס את מעמדו (גרץ, 1890. עמ' 11).

לא ניתן להבין את שירת הגאווה המודרנית מבלי לחזור לשורשיה העמוקים במסורת העברית הקדומה, החל מהתקסטים התנ"כיים המהללים את העם הנבחר ומציגים את ניצחונות הנביאים, דרך השירה האנדלוסית שבה השתלבו הגאווה האישית עם הרוח הדתית, ועד לעידן ההשכלה היהודית שהחזיר את הגאווה ככלי להמרצת הלאומיות והמודעות הקולקטיבית. הגאווה שימשה ככלי תגובה להדרה ולרדיפה, הן במזרח אירופה והן תחת שלטונות שונים, מה שהעניק לשירה אופי מתנגד וטעון באנרגיה רוחנית ולאומית (הרציג, 1998. עמ' 24).

עם הופעת השירה העברית המודרנית בסוף המאה ה-19, החלה הגאווה להשתנות מדיבור דתי טהור לדיבור לאומי, והופיעה בשירת חיים נחמן ביאליק (1873–1934) כאחד הכלים לעיצוב "היהודי החדש" החזק והגאה בשפתו ובהיסטוריה שלו. המשורר כבר לא היה רק מטיף מוסרי, אלא קול שקט או צורח המגדיר מחדש את הזהות היהודית המודרנית, כפי שנראה בשירים כמו "עיר ההריגה" ו"לך, ארצי" (קורצווייל, 1973. עמ' 324).

2. מאפייני שירת גאווה:

1. נוכחות חזקה של "אני" – הבעה אישית מודגשת.
 2. הפרזה – משוררים רבים מגזימים באופן מכוון כדי להדגיש את גדולתם.
 3. שימוש רב בדימויים פואטיים – כגון מטאפורות, כינויים והשוואות (למשל השוואת האדם לאריה או לכוכבים).
 4. חזרות והדגשות רטוריות – ליצירת השפעה ולשינון.
 5. לעיתים שימוש בחרוזים או מקצבים מודגשים – במיוחד בשירה עממית או מודרנית (ריון, 1969. עמ' 212).
- 3. מטרותיה של שירת הגאווה:**

שירת הגאווה בספרות העברית החדשה לא הייתה רק אמצעי להתרברבות או הצגת תכונות, אלא כלי ביטוי עם מטרות עמוקות יותר, הקשורות לשינויים המחשבתיים, הפוליטיים והחברתיים שעברו על היהודים בעידן המודרני. באמצעות ניתוח תוכן שירה זו, ניתן להבחין במטרות שונות ששירת הפאר שירתה, חלקן אישיות, חלקן קולקטיביות, קיומיות או אידיאולוגיות.

1- הגאווה הלאומית – ייסוד הזהות היהודית המודרנית (האנציקלופדיה העברית, 1969, עמ' 240-241): הגאווה הלאומית בלטה כמטרה החשובה ביותר בשירת הפאר העברית המודרנית, במיוחד על רקע עליית המחשבה הציונית והתפתחות פרויקט המדינה. המשוררים לא התגאו רק בעצמם, אלא גם באומה שלהם, בשפתם, באדמתם ההיסטורית ובחזרתם לציון לאחר מאות שנות גלות. סוג זה של גאווה מקביל לגאווה הערבית בשירת הג'אהיליה, אך כאן הוא טעון בסמליות של חזרה, התחדשות ותחייה (Kessler, 2000. P. 32).

דוגמה ניתוחית (משירת ביאליק): "מן אפר הגלות הקמנו את המזבח, ומדמנו נבנו האבנים" (אברהם שאנן, 1967, כרך 4, עמ' 16) בבית זה, אנו מוצאים שילוב בין גאווה בהקרבה לגאווה בבנייה הלאומית, במסגרת דיבור המעודד את הקורא להשתייכות והשתתפות (רוזן, שם. עמ' 32).

2- הגאווה הלשונית – הילול העברית כשפה לאומית: תחיית השפה העברית הייתה פרויקט תרבותי ופוליטי כאחד, ושירת הפאר תרמה להילול שפה זו כסמל לזהות, שייכות והיסטוריה. המשוררים הביעו את גאווהם ביכולתם להחזיר רוח לשפה ששימשה בעבר רק בטקסים, ולהפוך אותה לכלי ליצירה ספרותית והתנגדות תרבותית. דוגמאות: השוואת השפה העברית ל"מלכה שהתעוררה מתרדמת של אלף שנה" (שאנן, 1967, עמ' 17). תיאור השפה כחרב או מגן במאבק הקיום הלאומי (הרציג, שם. עמ' 33).

3 - הגאווה האישית – העצמי המשורר כדוגמה סימבולית: למרות שהגאווה הקולקטיבית שלטה בספרות העברית המודרנית, הגאווה האישית נותרה נוכחת, אך קיבלה צורה סמלית יותר. המשורר אינו מתגאה בעצמו כאדם פרטי, אלא כנציג דורו או עניינו. בהקשר זה, הגאווה בעצמי הופכת לייצוג הכבוד היהודי החדש, המתנגד להשפלה ולהכנעה. ניתוח טיפוסי: "אני הדובר בשם אלה שאין להם קול" (Ruth Finer Mintz, Op. Cit, P. 369) ביטוי זה מציג את העצמי המשורר ככלי דיבור בשם האומה, והופך את הגאווה האישית למסר קולקטיבי (Ruth Finer Mintz, Op. Cit, P. 369).

4- הגאווה הקיומית – הוכחת הקיום מול האין: בצל השואה, הרדיפות והגלות, הופיעה סוג של גאווה קיומית, המבוססת על הוכחה שההישרדות עצמה היא הישג ראוי להילול.

גאווה זו אינה מותרות, אלא התנגדות, ולעיתים קרובות באה בנימה שקטה אך עמוקה. דוגמה ניתוחית משירה לאחר השואה: "די לי שאני כאן, נושם בעברית, וכותב על עצמות הזיכרון" כאן הופך הקיום עצמו לפעולה של גבורה, והשפה הופכת לאמצעי הוכחה לזהות שלא נשברה. (פרייברג, 1974, עמ' 9)

5 - הגאווה הסמלית – שימוש בסמלים דתיים והיסטוריים (פרייברג, סלמה ס, שם, עמ' 23): שימוש בסמלים מקראיים והיסטוריים העניק לשירת הפאר עומק תרבותי ורוחני, כאשר המשורר מזכיר סמלים כמו דוד, ירושלים, המקדש, שמשון, כדי לקשר בין העבר הגיבור להווה השואף. סוג זה של גאווה משרת מטרה כפולה: לעורר את הרוח, ולקשר את ההווה לשורשים רוחניים קדושים (Klausner, P. 148).

הפרק השני: שירת הגאווה בספרות העברית החדשה:

רקע תרבותי והיסטורי

שירת הגאווה בספרות העברית המודרנית צמחה מתוך תהליכים תרבותיים, חברתיים ופוליטיים שעיצבו את זהותה של החברה הישראלית מאז שנות ה-70 של המאה ה-20. מדובר בשירה שמבטאת את זהותם, רגשותיהם ומאבקהם של בני הקהילה הלהט"בית, תוך שבירת מוסכמות חברתיות ופתיחת מרחב קולי ואסתטי חדש בשירה העברית (رحيمه, 2018, ص 143).

שירת הגאווה התפתחה כחלק מהמגמות החברתיות, הפוליטיות והאישיות שהובילו ליצירת קול להט"ב מובהק בשירה העברית. בניגוד לשירה קלאסית שהתמקדה בנושאים אוניברסליים כמו אהבה, טבע וגורל לאומי, שירת הגאווה מביאה לידי ביטוי קיום שהוא גם אישי וגם חתרני – זהות מינית ומגדרית שאינה תואמת את הסדר ההטרונורמטיבי (ג'אסם, 2009, עמ' 43).

עם ההתפתחות החברתית והמשפטית של קהילת הלהט"ב בישראל, בעיקר משנות ה-80 והלאה, החלה להופיע שירה להט"בית מוצהרת, שלא מסתפקת ברמיזה או הסתרה. למרות שניתן למצוא יסודות הומוארוטיים בשירה העברית הקלאסית (כמו אצל רחל או ביאליק), רק בעידן הפוסט-מודרני ניתן ביטוי גלוי, ישיר וגאה לזהות הלא-הטרונורמטיבית (אליהו, 2011, עמ' 23).

עם עליית המודעות לזכויות להט"ב בישראל (משנות ה-80 והלאה), התרחב גם השיח הספרותי סביב זהויות מיניות. אמנם יש אזכורים הומוארוטיים כבר בשירת ימי הביניים (כמו אצל שמואל הנגיד), אך השירה הלהט"בית המוצהרת – שמנסחת גאווה ולא הסתרה – התגבשה רק בעשורים האחרונים. (בן-אור, 1965, עמ' 213)

שירת הגאווה מאופיינת בכתיבה אינטימית, לעיתים ארוטית, ולעיתים מחאתית. היא כוללת עיסוק בזהות, גוף, אהבה, ניכור, כאב אישי לצד חגיגה של חירות. משוררים לעיתים עושים שימוש בשפה פשוטה וישירה, ולעיתים דווקא בתחביר מורכב ושפה גבוהה כאמצעי לעידון ולכיסוי סמלי (האנציקלופדיה העברית כללית, 1969, עמ' 345)

שירת הגאווה בספרות העברית החדשה היא קול פואטי רב-עוצמה שמפר את השתיקה של דורות קודמים, חוגג את הייחוד המיני והמגדרי, ומערער על מוסכמות לשוניות ותרבותיות. לא מדובר רק בתת-ז'אנר, אלא בהרחבה של השירה העברית עצמה – בשפה, בתכנים ובזהויות שהיא כוללת (הרציג, שם. עמ' 25)

שירת הגאווה נחשבת לחלק מהשירה האישית והוידויית שהתפתחה בישראל בשלהי המאה ה-20, עם השפעות פמיניסטיות, קוויריות ופוסט-מודרניסטיות. משוררים ומשוררות החלו לכתוב בגלוי על זהותם המינית והמגדרית, אהבותיהם, כאבם וחוויות חייהם – ללא מסכות וללא התנצלות (שמעון זנדבנק, 2002, עמ' 12).

ביאליק נחשב אחד המשוררים הבולטים של התחייה העברית, ושילב בשירתו בין געגועים דתיים, מרד לאומי וגאווה בזהות היהודית החדשה. שירתו הייתה מלאה בגאווה לאומית טעונה ברגש ואתגר. (שולמית אליצור, 2004. 23) דוגמה ניתוחית: מתוך השיר "בעיר ההרגה" (עיר ההריגה) שיר זה אינו מסווג באופן מסורתי כשיר פאר, אך יש בו רגעים של גאווה עזה, דרך קריאותיו הנוקבות לאומה היהודית לקום מחולשתה: "קומי עמי, קומו כאיש אחד..." (רות אלמוג, 2003. עמ' 24)

בקריאה זו, אנו מוצאים שימוש בציווי קבוצתי, ונימה רטורית גבוהה, המעוררת את הגאווה הקולקטיבית וממריצה אותה. כאן הופכת הגאווה לפעולה המתנגדת למציאות השבירה. (عبد الكريم, 2019. ص 30)

גרינברג היה משורר קיומי לאומי, שחווה את השואה, וכתב שירת פאר טעונה בכעס ומרד. הוא שילב בטקסטים שלו בין אלימות מילולית וגאווה בשייכות היהודית, תוך הטלת תפקיד שליחותי מיוחד על העצמי היהודי. דוגמה ניתוחית: מתוך ספרו "על גדות הדם" (קציעה אביאלי-טביביאן, 2001. עמ' 110). "אני יהודי, ובכך אני אדון..." (קציעה אביאלי-טביביאן, 2003. עמ' 89) ראוי לציין, בהצהרה זו, גרינברג מבסס גאווה קיומית טהורה, המבוססת על עצם השייכות, ומאתגרת את ההיסטוריה והחברה העולמית.

מהמשורר שכתבו על הנושא של הגאווה בזהות היהודית והתקומה הלאומית בתוך שירת התחייה העברית לצד חיים נחמן ביאליק הוא שאול טשרניחובסקי. טשרניחובסקי נחשב לקול שירי שמשלב גאווה לאומית עם פתיחות לתרבות העולמית, והוא כתב שירים המשקפים את הגאווה באדם היהודי החדש, החזק והחופשי מעכנות הרדיפה (احمد، جاسم، 2023. ص 662).

גם יעקב פיכמן היה משורר וסופר בולט בתקופת התחייה. ביצירתו עסק בנושאים לאומיים ויהודיים עם גוון אישי ורוחני, וביטא בשיריו גאווה בזהות היהודית המתחדשת, אך בסגנון רגוע ואינטימי יותר בהשוואה לטשרניחובסקי.

שיר: 1 "אם תרצו – אין זו אגדה" של המשורר בנימין זאב הרצל

תקציר השיר:

המשורר תאודור הרצל, מייסד הציונות המדינית, כתב שירה/פרוזה נלהבת כחלק מחזונו להקמת בית לאומי לעם היהודי. המשפט המפורסם שלו "אם תרצו – אין זו אגדה" הפך לסיסמה לאומית, שמבטאת את הרעיון כי הרצון הוא כוח מעצב מציאות (علي، بيداء عباس، 2019. 23). הרצל לא כתב שירה לירית קלאסית, אלא שירה רעיונית-פוליטית טעונה בחזון לאומי. הגאווה בשיר מוצגת כמצב קיומי: העם היהודי איננו עוד מפוזר וחלש, אלא מסוגל לקום מחדש, בגאון, אם רק ירצה.

אם תרצו – אין זו אגדה,

וכל הדרכים הפתוחות לנו.

מעל לכל חלום ומכל שיעבוד –

עם קם, גאה וחופשי באדמתו.

"אם תרצו – אין זו אגדה" (בנימין זאב הרצל, 1953. עמ' 10)

כשקוראים את הקטע מהשיר הזה, רואים נושא השיר: גאווה לאומית יהודית ותחיית העם לאחר הגלות. אמונה בהתחדשות, ניצחון על עבדות ורדיפה דרך החיבור לארץ ולזהות. שפה ישירה ורבת עוצמה, טעונה באמונה ובנחישות. שימוש במשפט תנאי "אם תרצו" – מעביר את האחריות לידי הקורא או העם. הרצון הוא התנאי למימוש "האגדה". סמלים היסטוריים כמו עבדות, חלום, אדמה ועם משתלבים ליצירת נרטיב של שחרור.

אמצעים אומנותיים: ניגוד רעיוני: בין "חלום" ו"שיעבוד" לבין "גאה" ו"חופשי". מטאפורות: "דרכים פתוחות" כסמל להזדמנויות היסטוריות, "אדמה" כסמל לריבונות ולזהות. חזרה לצורך הדגשה: "אם תרצו" חוזר בטקסטים נוספים כקריאה מעוררת. מסר השיר: קריאה לגאווה לאומית מתוך פעולה ואמונה. אתגר לתחושת חוסר האונים הקולקטיבי – להפוך חולשה היסטורית לעוצמה מוסרית ורוחנית.

ראוי לציין, השיר מבקש להחדיר תחושת תקווה, אמונה ושותפות היסטורית בגורל העם. המסר הוא שהעתיד בידיים שלנו – ואם נרצה ונאמין, נוכל להפוך חלום למציאות. זוהי קריאה לאומית לפעולה, להזדהות ולגאון. השורה הראשונה, "אם תרצו – אין זו אגדה", לקוחה מדבריו של בנימין זאב הרצל. השימוש בביטוי זה פותח את הטקסט בנימה אופטימית ומלאת חזון, ומקשר אותו אל יסודות התנועה הציונית ואל רעיון מימוש החזון הלאומי באמצעות רצון עז ואמונה.

שיר: 2 "בובה ממוכנת" של דליה רביקוביץ

תקציר השיר

השיר מדבר על שחרור פנימי וגאווה שקטה בזהות העצמית, גם כאשר הסביבה מנסה להגדיר או להקטין את הדוברת. הבובה הממוכנת היא משל לאישה שמבקשים שתהיה כנועה וציותנית – אך בפנים היא חיה, חושבת, חופשייה.

הם שיכנעו אותי

שהייתי בובה ממוכנת

והאמנתי להם.

נשמתי הייתה מלאה מגננונים

של שעונים קטנים.

אבל בלילה,

בלילה הייתי יוצאת בחשאי

ורואה את הכוכבים. (דליה רביקוביץ, 1974. 36)

דליה רביקוביץ מציגה בשיר זה גאווה פנימית של מי שמכירה בערך עצמה. היא מדברת על התנגדות שקטה, על כוח נשי, על חירות של מחשבה, גם אם כלפי חוץ לא תמיד היא נראית. זו גאווה שאינה צריכה לצעוק – היא פשוט קיימת.

לשון וסגנון: שפה פשוטה אך סמלית: המילים קלות לקריאה, אך יש בהן רבדים עמוקים. המילים "שעונים קטנים" מרמזות על שליטה חיצונית או מגבלות. **מטפורה מרכזית**: "בובה ממוכנת" = אדם שמפעילים אותו. אך דווקא הכוכבים בלילה רומזים לתקווה, לנשמה, לעצמאות.

שיר: 3 "תמיד כשאני חושב על עוצמה" של יהודה עמיחי
תקציר השיר

השיר עוסק בדימוי של עוצמה אישית, פנימית – לא דווקא פיזית או פוליטית – אלא זו שמתגלה דווקא בהתמודדות היומיומית עם הקשיים. זו גאווה שמגיעה מתוך עמידה על עקרונות, מתוך מסורת והמשכיות, גם כשקשה. עמיחי מצייר גאווה שאינה תלויה באחרים – אלא היא תוצאה של יציבות פנימית, של שורש עמוק. הוא מציע שגאווה אמיתית באה מבפנים, מהיכולת לא להיכנע למרות הסערה.

תמיד כשאני חושב על עוצמה

אני רואה בעיני רוחי

איש אחד יחיד עומד

נגד גשם כבד מאוד,

ואינו נכנע.

לא סערות רבות,

לא צבאות, לא רעש.

רק עמידה זקופה

בתוך היוםיום הרע,

כמו קיר של אבן עתיקה

שלא נפל (יהודה עמיחי, 1977. עמ' 11)

המשורר משתמש בשפה פשוטה אך טעונה – השפה של עמיחי ישירה, כמעט יומיומית, אבל בכל מילה טמונה משמעות עמוקה. מטפורה מרכזית – "איש אחד יחיד עומד נגד גשם כבד" הוא דימוי לגבורה שקטה, עמידות בגאווה מול עולם עוין. היעדר פאתוס רועש – אין כאן דגלים או נאומים. יש גאווה שמקורה בכוח שקט, בהמשכיות, ביכולת לעמוד יציב למרות הכל. היסוד היהודי-היסטורי – הדימוי של "קיר אבן עתיקה שלא נפל" עשוי לרמז לשריד של תרבות יהודית, כמו הכותל המערבי. זהו שורש של עמידות וזהות יהודית.

שיר: 4 "אל גר צדק" של יהודה עמיחי

תקציר השיר

השיר עוסק בדיאלוג בין הדובר לבין גר צדק – אדם שאינו יהודי אשר מבקש להצטרף לעם היהודי. הדובר פונה אליו ומזהיר אותו מפני רצון החיפזון "להיות יהודי מהר". הוא מבקש מהגר לעצור ולחשוב: האם הוא באמת מבין את משמעות הזהות היהודית? האם הוא מבין שהזהות כרוכה לא רק בטקסים חיצוניים אלא גם בכאב נפשי, בהיסטוריה קולקטיבית, ובתהליך אישי ארוך?

אל גר צדק

בן אברהם לומד להיות יהודי.

מהר הוא רוצה להיות.

אתה יודע מה שאתה עושה?

מה החפזון, הרי אדם הוא לא

עץ תאנה: מיד הכל, עלים ופגים

בבת אחת. (ועץ התאנה הוא עץ יהודי.

אתה לא מפחד מכאב המילה?

אתה לא חושש שימשיכו למול ולמול

עד שלא ישאר ממך מאום

מלבד מכאוב מתוק של יהודים?

אני יודע: אתה רוצה להיות שוב תינוק,

להיות נישא על כר מקושט... (יהודה עמיחי, 1977. עמ' 11)

השיר "אל גר צדק" עוסק בשאלת הזהות היהודית, ההצטרפות לעם היהודי, והמתח שבין רצון עז להשתייך ובין תהליך הזהות הטבעי והעמוק. הדובר מדבר אל גר צדק (גוי שמבקש להתגייר), ומציג בפניו שאלות על מהות ההצטרפות לעם ועל משמעות המילה והכאב הנלווה לכך. השיר כתוב במשפטים פשוטים יחסית, עם הפסקות רבות, הדגשת הפעולה והרצון. לעיתים יש חזרה על פעלים ("למול ולמול") שמייצרת מקצב פנימי ומדגישה את הרעיון. יהודה עמיחי יוצר שיר שכולו שיח פנימי וחיצוני בו-זמנית, עם נימה פטרונית-אבהית, אך גם חומלת. הוא מתעסק במושגים של זהות, שייכות, כאב והיסטוריה קולקטיבית בשפה נגישה ובמבנה המזמין דיאלוג. המסר: היהדות היא לא רק טקס, אלא דרך חיים שמצריכה זמן, עומק, והתמודדות עם כאב.

שיר: 5 "שוב עם ישראל לארצו ישוב: " של יעקב פיכמן

תקציר השיר

פיכמן עסק רבות בתיאור הקשר בין העם היהודי לאדמתו, והביע בשיריו געגועים לציון, לצד גאווה בזהות היהודית המתחדשת. הוא ראה בחזרה לארץ ישראל לא רק תהליך לאומי-פוליטי, אלא גם תהליך רוחני עמוק של שיבה למקורות.

"שוב עם ישראל לארצו ישוב,

ושם יבנה וייטע ויחיה בשובו,

שם יתחדש כאז, באור ובשלום,

ושם יפרח כלבנה ויאיר כשמש" (יעקב פייכמן 1987. עמ' 22)

פייכמן מבטא כאן גאווה לאומית דרך החזון של שיבת עם ישראל לארצו. השיר ספוג באמונה שהעם היהודי ישוב ויחיה בארץ ישראל בגאווה ובתפארת. הוא משתמש בדימויים של התחדשות – "יתחדש כאז", "יפרח כלבנה ויאיר כשמש" – שמסמלים לא רק חזרה פיזית אלא גם חזרה לזהות יהודית מלאה, חזקה וגאה. פייכמן, בדומה לביאליק וטשרניחובסקי, רואה בשיבת ציון לא רק תיקון היסטורי אלא גם הגשמת חלום לאומי, אך מביא זאת בצורה רכה, אופטימית ופיוטית. יעקב פייכמן הוא דמות מופת שנותנת ביטוי רגשי-פיוטי מותאם לשורשים הלאומיים, דרך הקשר לארץ וטבעה. השיר "על שפת כנרת" ממחיש איך הנוף הופך להיות כלי לביטוי גאווה עמוקה בזהות היהודית – לא דרך קריאות או הפגנות, אלא בשקט של נצח והווה: הארץ כ"גן-אל" – כמקום רוחני, מלכותי. העץ שאינו נע – סימן לעוצמה ושייכות שאינה משתנה.

שיר: 6 "אני יהודי" של זלמן שניאור:

תקציר השיר

השיר מבטא גאווה בזהות היהודית תוך כדי עמידה מול סבל היסטורי. יש כאן שימוש במוטיבים של אש, דם, כוכב – סמלים שמביעים תקומה, נאמנות, ונצחיות. השורה "אני יהודי" חוזרת כמו הצהרה חזקה של זהות.

אָני יְהוּדִי וְזֶה שְׁמִי הַגָּאון

שְׁנֵשֶׁרֶף וְנִשְׁחַט וְעָמַד כּוֹכַב בְּשָׁמַיִם

לֹא יָכוֹל לְהִכָּנֵעַ, לֹא יָכוֹל לְהִשְׁכַּח

כִּי דָם אֲבוֹתַי זֶרֶם בִּי כְּנֶהָר! (ז'. שניאור, 1952. עמ' 29)

פועל בגוף ראשון: "אני", "לא יכול", מבטא זהות אישית מודעת. שימוש במילים חזקות: "נשחט", "נשרף", יוצרות דרמה ותחושת קורבן גאה. צירוף לשוני בולט: "דם אבותי זרם בי" – מטפורה עוצמתית שמעבירה קשר עמוק לדורות קודמים.

שיר: 7 "עמי חי" של שאול טשרניחובסקי:

תקציר השיר

המשורר מביע גאווה בלשון העברית ובהמשכיות הרוח הלאומית של עם ישראל. הוא רואה בעצמו חוליה בשרשרת ההיסטורית, ומרגיש שהוא נושא את רוח דוד המלך. הדימוי של שעון העולם מרמז על קדמה, אך המשורר שומר על שורשיו.

שְׁעוֹן הָעוֹלָם מֵתְקַדֵּם בְּלִי הַפֶּסֶק

וְאָני עוֹדֵנִי שֶׁר בְּשִׁפְתַּי עָמִי

וְרוּחַ דָּוִד בִּי מֵתְלוֹנֶנֶת –

לֹא אֶפְסִיק לְהִלֵּל וּלְפָאֵר! (טשרניחובסקי, שאול, 1967. עמ' 365)

לשון גבוהה: שימוש במילים כמו "מתלוננת", "להלל ולפאר" – סגנון תנ"כי. צירוף זמן מודרני מול עתיק: "שעון העולם" מול "רוח דוד" – שילוב בין ישן לחדש. פעלים בזמן עתיד: "לא אפסיק" – ביטוי של מחויבות ונצחיות.

שיר: 8 "אני מאמין" – מאת שאול טשרניחובסקי

תקציר השיר

השיר מבטא אמונה עזה באדם ובכוחותיו הפנימיים, תוך הדגשת ייעודו האצילי, כאילו נוצר "בצלם אלוהים". זהו שיר של פאתוס, של תקווה ושל גאווה אנושית – לא דווקא לאומית-יהודית, אלא כלל-אנושית, אך בהקשר התחייתי יש כאן גם ביטוי לפוטנציאל של העם היהודי להתחדשות מוסרית ותרבותית.

אני מאמין באדם, גם ברוחו, רוח עוז.

במראה האל – באדם אשר יצר לו אלוהים,

אֶאֱמִין גם בעתיד, אף אם ירחק,

יבוא שלום – אז יברך אדם את האדם. (טשרניחובסקי, שאול, 1967. עמ' 365)

המשורר שימוש בלשון מקראית (לדוג' "בצלם אל" במקום "בצלם אלוהים"). מבנה מקבילי: "אני מאמין...", "אף אם...", "אז יברך" השימוש בפועל "אברך" ו"אאמין" מעצים את קול הדובר ומצביע על חוזק פנימי. הדובר לא שם את מבטחו בגורל, אלא באדם כמייסד מוסרי. יש כאן היפוך לחשיבה מסורתית – במקום אמונה באל לבדו, יש אמונה באדם, במוסר ובקדמה. זהו ביטוי של שירת גאווה הומניסטית, מתוך השקפת עולם של רנסאנס יהודי. המשורר מאמין לא רק בגופו של האדם אלא גם ברוחו, הרוח החזקה והאמיצה שבתוכו. גם כשהעתיד נראה רחוק והשלום עוד לא בא, הדובר שומר על תקווה וביטחון בכך שיבוא שלום ושהאדם יברך את רעהו.

שיר: 9 "שיר ה'תת"ה" – שאול טשרניחובסקי

תקציר השיר

טשרניחובסקי שר כאן שיר גאווה לאומית – שיר הלל לעמו, העם היהודי, תוך הדגשת השקט הפנימי, האמונה העצמית והכוח המוסרי. השיר מעצב דמות קולקטיבית של עם גאווה, העומד בזקיפות קומה. פתיחה זו "שֶׁאֵנָּה עָמִי, שֶׁאֵנָּה נְכֻטוֹת" משתמשת בכפל לשון (שֶׁאֵנָּה פעמיים) כדי להדגיש את מצב הרוגע והביטחון של העם. יש כאן נימה ביקורתית מרומזת – העם מרגיש בטוח מדי, אולי אפילו אדיש או שאנן במובן השלילי.

שֶׁאֵנָּה עָמִי, שֶׁאֵנָּה נְכֻטוֹת

לֹא בְּדֶרֶךְ שִׁקָּר וְלֹא בְּחֶנֶף יִלָּךְ

אֶת-עַצְמוֹ יִחַן, בְּעֵז תִּזְקֶן! (טשרניחובסקי, שאול, 1937. עמ' 365)

שימוש בתארים כגון "שאנן" ו"בטוח" – משדרים שלווה נפשית ויציבות. פועל יוצא דופן: "יחן את עצמו" – מעניק לעצמו חן; ביטוי ייחודי, פסיבי-אקטיבי המביע את רעיון הכבוד העצמי. ניגוד בין דרכי "שקר וחנף" לדרך האמת – בניית זהות מוסרית נעלה. השורה האחרונה "את-עצמו יחן, בעז תזקן" משקפת סוג של גאווה עצמית או אמונה בכוחו של העם. "יחן את עצמו" = ימצא חן, כלומר יראה בעצמו את היופי או את הצדק, בזכות עוזו וכוחו.

שיר: 10 "ואולי" של לאה גולדברג

תקציר השיר

"ואולי" הוא שיר של מבט לאחור עם ספק – אך גם עם גאווה סמויה. רחל אינה מתפארת במעשים הרואיים, אלא ביופי של הרוח החולמת, הכמיהה, הזיכרון, והקול האישני הנשי. בכך היא מעניקה פרשנות מקורית לשירת הפאר – שירה של אמת פנימית. למרות הספקות החוזרים לאורך השיר ("ואולי לא..."), יש כאן דווקא הצהרה של גאווה פנימית. השיר כאילו שואל: "ומה אם כל זה לא קרה?" – אך מתוך השאלה עולה עוצמה שקטה: עצם היכולת לחלום, לשאוף, לדמיין – היא הגאווה האמיתית.

ואולי לא היו הדברים מעולם,

ואולי

מעולם לא עליתי

בין שחר לגיא,

לעבר הרים זהובים,

אל ארץ אחרת –

ואולי לא ניגנתי

על חליל

לרוח ערביים, ואולי

מעולם לא ישבתי

על סף המערה

לשמוע את שאגת הארי –

ואולי

מעולם לא היה לי חלום (לאה גולדברג, עמ' 9).

הכוח והגאווה אינם נמדדים רק בהישגים חיצוניים, אלא גם בכוח הרוח, בדמיון וביכולת לחלום – גם אם בסופו של דבר "לא היו הדברים מעולם". השיר כולו בנוי כההייה מתמשכת על העבר והחלומות שלא התממשו: ה"ואולי" החוזר מעלה ספקות – אך גם יוצר אירוניה: הדוברת יודעת שהדברים אכן קרו, אך היא שואלת זאת כדי להצביע על אובדן, או אולי על המרחק בין החלום למציאות. השאלה החוזרת הופכת להצהרה: גם אם לא התרחשו בפועל – עצם החלום היה משמעותי. זהו מימוש עצמי דרך הדמיון והזיכרון. השיר מעלה קונפליקט בין חיים אידאליים לבין מציאות פגומה – אך הדוברת אינה מתכחשת לחלום. כאן נעוצה הגאווה הפנימית.

שיר: 11 "אני הוא הגבר" של דוד אבידן

תקציר השיר

השיר מתאפיין בקול גברי חזק ומודע לעצמו, אך גם בעל תודעה לשונית גבוהה. הדובר מייצר מיתוס של עצמו, מעין גיבור מודרני, לא מתוך עבר הירואי אלא מתוך מודעות עצמית ובחירה. מוטיב מרכזי: שליטה – בגוף, בשפה, במציאות. יש כאן אירוניה דקה – האם מדובר בהתרברבות אמיתית או בביקורת סמויה על גבריות מתנפחת?

"אני הוא הגבר שראה הכל

שלא פחד לבעוט בשולחן

שנגע בשמש ביד חשופה

שכתב את עצמו לתוך השפה." (דוד אבידן, 1980, עמ' 24)

שימוש רב בגוף ראשון ובפועל בעתיד (אני הוא... שראה...) מחזק את תחושת העצמה והשליטה. לשון פשוטה אך טעונה: פעלים כמו "ראה", "בעט", "נגע", "כתב" – כולם פעולות של עוצמה. שימוש בדימויים מוחשיים ("נגע בשמש", "כתב את עצמו") שמטשטשים את הגבול בין פיזי למטאפיזי.

שיר: 12 "בדם ליבי" / יונה וולך

תקציר השיר

שיר שמרכזו פָּאָר נשי מסוג אחר: פאתוס, עוצמה, הקרבה, והבעת זהות אמיצה. יונה וולך מהפכת את דמות המשוררת – לא כאישה עדינה, אלא כלוחמת ביצירה. ההתנגדות לחומרי הקודש המסורתיים (שמן, מים קדושים) מדגישה את הבחירה בגוף, בדם, בכאב – כחומר הגאווה האמיתי.

"אני כותבת בדם ליבי /

לא בשמן זית /

לא במים קדושים /

אלא בדם חם שנוזל מתוכי." (יונה וולך, 1980, עמ' 34)

פנייה בגוף ראשון אישית וחושפנית. מוטיבים חוזרים: דם, חום, ליבה – היוצרים עוצמה חושית ואינטימית. השיר עושה שימוש באנפורה ("לא... לא... לא...") – שמדגישה את הבחירה האקטיבית והמודעת. שתי השורות הללו שוללות חומרים המזוהים עם מסורת, קדושה, טוהר או סמלים מקובלים. שמן זית – סמל למאור, טהרה, מסורת יהודית; מים קדושים – רמז נוצרי או מיסטי.

שיר: 13 "אני מלכה" של המשוררת יונה וולך

תקציר השיר

שירת וידוי אישית ופואטיקה נשית – פמיניסטית. שדה סמנטי: השיר כולו ספוג במונחים של עוצמה, מיניות, חשיפה, וביטחון עצמי. הכרזת העצמה: השורה הראשונה "אני מלכה" קובעת את הטון – הכרזה פומבית על עליונות וזהות שלטת, תוך דחייה של פחד או בושה.

אני מלכה / ואין בי פחד

אני עירומה מול כל העולם

הדם שלי כותב שירים

ואני לא צריכה אישור מאף אחד. (יונה וולך, 1980. עמ' 34)

יש לומר, עירום כסמל: "עירומה מול כל העולם" מבטאת את אומץ המשוררת להיחשף – רגשית, פיזית ויצירתית – ללא סינון או הסתרה. שימוש בגוף כמרחב יצירה: "הדם שלי כותב שירים" – הדם, כיסוד חיים ויצירה, מגלם את הפואטיקה שנובעת מתוך הגוף הנשי. שחרור מתלות: בשורה החותמת "לא צריכה אישור מאף אחד" – דחייה מוחלטת של צורך בהכרה חיצונית; היא הפאר העצמי.

שיר: 14 "אני המנון לעצמי המשורר" של מאיר ויזלטיר

תקציר השיר

נושא השיר: שיר גאווה אינדיבידואליסטי שבו האני הדובר מתעלה על סמלים קולקטיביים כמו עם ודגל. אירוניה מובנית: הצהרה כמו "אני המנון לעצמי" מהפכת את רעיון ההמנון – שבדרך כלל שייך לאומה – והופכת אותו לאישי, אינטימי.

אני המנון לעצמי

לא לעם, לא לדגל

אני הולך ברחוב –

וכל כולי שירה. (מאיר ויזלטיר) (יונה וולך, 1980. עמ' 34)

מרחב ההליכה ברחוב: מצביע על חירות קיומית. ההליכה בעולם, בלי הצורך לייצג דבר פרט לעצמך. שורת הסיום: "וכל כולי שירה" – הדובר לא רק כותב שירה, הוא עצמו מהות פואטית. האדם והשיר חד הם. השיר קצר, חד, בלי קישוטים מיותרים – ישירות שמשרתת את תוכן הגאווה והביטחון העצמי.

שיר: 15 "אין לי מה להתבייש בו" של המשורר רועי חסן

תקציר השיר

רועי חסן, בן למשפחה ממוצא טוניסאי, נחשב לאחד הקולות המרכזיים ב"שירה המזרחית הפוליטית" של העשור האחרון. שירתו מאופיינת בגאווה עדתית, ביקורת נוקבת על האליטה האשכנזית, ושימוש בשפה יומיומית ומלאת רגש. השיר הוא קריאה להעצמה אישית ולאומית, דחיית הבושה וההדרה, ובעיקר ביטוי של גאווה בזהות מזרחית עם כל מה שהיא מביאה עמה – שם, שפה, ריח, קולות וזיכרונות. זו אמירה של קבלה עצמית ושל כבוד למורשת המשפחתית.

אין לי מה להתבייש בו

לא בשם שלי

לא בשפה של סבתא

לא בריח של המטבח

לא בצעקה של אבא.

אני הילד שגדל בצל

ועכשיו מאיר את עצמו

בלי לבקש רשות

ובלי להתנצל. (רועי חסן, 2000. עמ' 17)

הצהרת גאווה ברורה: השורה הפותחת "אין לי מה להתבייש בו" פועלת כהתנגדות למבט הממסדי השופט. כל שורה לאחר מכן מונה רכיב זהות שלרוב הושק או הושפל בעבר. הזהות המזרחית כחלק מהפאר העצמי: השם, השפה, הריח, הצליל – כל אלו סמלים של תרבות שהודרה מהקאנון התרבותי, אך כאן מתפאר בה בגאון.

מעבר מחשכה לאור: "הילד שגדל בצל ועכשיו מאיר את עצמו" – דימוי רב עוצמה של התמרה והעצמה עצמית. התנגדות להכנעה: "בלי לבקש רשות / ובלי להתנצל" – גאווה שאינה מבקשת חיבוק או לגיטימציה, אלא נוכחות מוחלטת במרחב. יש לומר, השיר מבטא תחושת גאווה בזהות אישית ותרבותית, לצד דחייה של הבושה וההתנצלות. הדובר מצהיר שאין לו מה להתבייש בשום דבר שקשור לשורשיו: לא בשמו, לא בשפת סבתו, לא בניחוח המטבח ובוודאי לא בצעקות אביו. כל אלה הם חלק בלתי נפרד ממנו, מהזהות שלו ומההיסטוריה המשפחתית שלו.

שיר: 16 "אני באתי מהשכונה" המשוררת: עדי קיסר

תקציר השיר

עדי קיסר היא אחת הקולות החדשניים והבולטים בשירה הישראלית בעשור האחרון, מייסדת תנועת "ערס פואטיקה", שמבקשת לפרק את ההגמוניה האשכנזית – אקדמית בשירה ולתת קול למזרחים, נשים, להט"בים ומודרים.

אני באתי מהשכונה

עם פיתות, עם קובה, עם קול רם

עם אימא שלא שתקה אף פעם

עם שפתיים גדולות כמו ים.

השיר נפתח בהצהרה "אני באתי מהשכונה" – ביטוי שמגלם זהות מזרחית, פריפריאלית, שמביאה עמה עוצמה, תרבות, קול, ואוטנטיות. אין התנצלות, אין הצנעה – להפך: גאווה ברקע, במשפחה, במבטא, בקול ובאוכל. השיר מציב את הדוברת מול מערכת תרבותית הדורשת "תלבושת אחידה", כלומר – אחידות, צניעות, התאמה למודל אשכנזי-מערבי.

הדוברת מתנגדת לכך ומכריזה: "אני לא עושה רושם – אני עושה רעש". זהו משפט עוצמתי של דחיית הצורך להיות נאהבת או מקובלת, ובמקום זאת – להיות נוכחת, להשפיע, לטלטל. לשון דיבור: שימוש בעברית יומיומית, גולמית, מחוספסת – שמחברת לשפה של הרחוב והשכונה. החזרות על "אני באתי מהשכונה" יוצרות תחושת מנטרה, מניפסט חוזר שמעביר את הגאווה כפעולה חיה ונושמת. דימויים טעונים: "שפתיים גדולות כמו ים" – סממן של עוצמה, נשיות וגאווה בגוף ובזהות. השיר מבטא גאווה בזהות מזרחית ונשית, מתנגד לתיאגים החברתיים ולניסיון לעדן ולהשתיק את הקול האחר. זו שירת גאווה שאינה מבקשת להשתלב אלא מבקשת לשנות את כללי המשחק.

המסקנות:

1- שירת הגאווה בספרות העברית החדשה איננה מוגבלת למשוררים "לאומיים" בולטים בלבד, אלא מתפזרת בזרמים וסגנונות מגוונים – מן הנרטיב ההרואי ועד לסמל הקיומי, מן הקול הקולקטיבי ועד ללחישה הנשית. גיוון זה מעיד על כך שהפאר בתקופה זו לא היה מטרה צורנית בלבד, אלא חוויה תרבותית ורגשית מקיפה, שבאה לידי ביטוי בכל דור שירי בדרכו שלו.

2- מן העיון עולה כי שירת הגאווה בספרות העברית החדשה היא מעמודי התווך של השיח השירי, ושילבה בין תהילת העצמי, ההיסטוריה והדת לבין הגנה על הקיום והזהות אל מול השינויים הרדיקליים שחווה העם היהודי בעת החדשה.

3- המשוררים העבריים הצליחו לרתום את השפה לשירות הגאווה הלאומי, האישי והלשוני, ולהפוך את המטרה האמנותית הזו לכלי לביטוי תרבותי ופוליטי. מאפיינים סגנוניים כמו שפה תנ"כית, קצב חזק, סמליות וחזרתיות היו מהאמצעים הבולטים שיצרו את האסתטיקה והעוצמה של שירה זו.

4- כן, הדגמים שנבחרו מגלים גיוון בזוויות הגאווה – מהתהילה הלאומית אצל ביאליק, דרך הגאווה הקיומית אצל גרינברג, ועד לפאר הפילוסופי השקט אצל עמיחי – דבר הממחיש את עושר המטרה וריבוי תפקידיה בהקשר העברי המודרני.

5- שירת הגאווה מהווה תוספת משמעותית ונחוצה לקורפוס של השירה העברית. היא לא רק מבטאת את קיומם של סובייקטים חדשים, אלא גם מציעה אתגר פואטי, לשוני ותרבותי לשירה עצמה. היא מדגישה שהשירה – כמו החברה – משתנה, נפתחת, ומקבלת רב-קוליות אמיצה.

6- השירים עוסקים בגאווה יהודית, אך מזוויות שונות: שניאור מדגיש את סבל הדורות כהוכחה לעוצמה וזהות בלתי מנוצחת, ואילו טשרניחובסקי שם דגש על התרבות, השפה והרוח כיסודות לגאווה לאומית חיה. מבחינה לשונית, שניהם משתמשים בלשון גבוהה ודימויים נועזים, כדי להעצים את המסר הרגשי-לאומי.

7- שירת הגאווה המודרנית נושאת מאפיינים הממשיכים את מסורת הפאר המקראית והקלאסית, אך מעניקה לה פרשנות חדשה, אישית, ולעיתים ביקורתית.

8- בעוד שבעבר הודגשה הגאווה הלאומית או הדתית, בשירה המודרנית בולטת נטייה להעצמת זהות אישית, עצמאית ואוטנטית.

9- השירה החדשה פותחת מקום למשוררים ממוצאים אתניים ותרבותיים מגוונים – מזרחים, עולים, להט"ב, ונשים – וכך יוצרת מרחב שירי עשיר ורב-שכבתי.

10- שירת הפאר משמשת לא פעם כאקט של התנגדות – נגד דיכוי, הדרה או השתקה – ובכך מעצימה קולות מהשוליים התרבותיים והחברתיים.

11- במקום להתבייש בעבר או במבטא, משוררים בני זמננו מבטאים גאווה בשפת האם של סבתא, במנהגים מסורתיים, ובזהות רב-שכבתית.

12- מאפייני הסגנון הבולטים כוללים שימוש בדימויים עזים, קונוטציות תרבותיות עמוקות, משחקי מילים ופריצות משלב בין עילג ליומיומי.

13- משוררות רבות בוחרות להציג את קולן האישי, נשי, ופוליטי – תוך הצהרה גאה על זהותן ומאבקן בחברה פטריארכלית.

14- אירועים היסטוריים כגון השואה, הקמת המדינה, העליות והקונפליקט הפוליטי משפיעים ישירות על תכני השירה והצהרות הגאווה שבה.

15- השירה לעיתים קרובות ממירה חוויות של כאב, אפליה וניכור – לגאווה, עמידה והארה עצמית, תוך התמודדות מודעת עם פצעי העבר.

16- בעולם הפוסט-מודרני, שירת הפאר כוללת גם סרקזם, הומור, שבירת מוסכמות, ושימוש באסתטיקה של פשטות או חתרנות.

17- שירת הגאווה בעברית החדשה אינה רק ביטוי אישי אלא גם מנוע תרבותי – היוצר שפה, נרטיב ותודעה חדשה בתוך החברה הישראלית.

המקורות העבריים:

1- האנציקלופדיה העברית, כללית, יהודית, וארצישראלית. כרך שמיני, חברה להוצאת אנציקלופדיות בע"מ, ירושלים ותל אביב 1969, עמ' 240-241.

2- רוזן, אהרון. אלף מלים ועוד רבה- עברית למשתלמים. תל אביב הוצ' אחיאסף 1969. עמ' 212.

- 3- גרץ, נורית, עמוס עוז. מונוגרפיה, ספרות הפועלים, ירושלים, 1890. עמ' 11.
- 4- הרציג, חנה. הקול האומר אני (מגמות בספרות הישראלית של שנות השמונים) האוניברסיטה הפתוחה, תל אביב, 1998.
- 5- קורצווייל, ברוך. בין חזון לבין האבסורד, הוצאת שוקן, ירושלים תל – אביב, 1973, עמ' 324.
- 6- הרציג, חנה. הקול האומר אני (מגמות בספרות הישראלית של שנות השמונים) האוניברסיטה הפתוחה, תל אביב, 1998.
- 7- פרייברג, סלמה ס. השנים המופלאות: בעיות הילדות והטיפול בהן מיום היוולד הילד עד גיל בית הספר. ספרות בועלים, ירושלים, 1974, עמ' 9.
- 8- ג'אסם, עדנאן שביב, הדעה הביקורתית של דוד פרישמן בקובץ מסותיו (אותיות פורחות), 2009, עמ' 43.
- 9- אליהו, אלי (2011), נתן זך מדבר על שירה, משוררים ועל דור הסקס, עיתון הארץ.
- 10- האנציקלופדיה העברית כללית, יהודית, וארץ ישראלית (1969), כרך 8, חברה להוצאת אנציקלופדיות בע"מ, ירושלים ותל-אביב.
- 11- שמעון זנדבנק. מזשיר – מדריך לשירה. כתר הוצאה לאור, ירושלים, 2002.
- 12- שולמית אליצור. שירת החול העברית בספרד המוסלמית. כרך 3, האוניברסיטה הפתוחה, תל-אביב, 2004.
- 13- רות אלמוג. כל האושר המופרז הזה (סיפורים). כתר הוצאה לאור, ירושלים, 2003.
- 14- קציעה אביאלי-טביבאן. מסע אל העבר – עולם מודרני נולד המאה ה-19. מטח – המרכז לטכנולוגיה חינוכית, תל-אביב, 2003.
- 15- קציעה אביאלי-טביבאן. 1870 – 1970 עידן האימה והתקווה פרקי הסטוריה לחטיבה העליונה. מטח – המרכז לטכנולוגיה חינוכית, תל-אביב, 2001.
- 16- רביקוביץ, דליה. אהבת תפוח הזהב. מהדורות ששית, ספרית פועלים, הוצאת הקיבוץ הרצי השומר הצעיר, מרחבי תל – אביב, 1974, עמ' 2.
- 17- יהודה עמיחי. שירים 1984-1962. ירושלים ותל – אביב: שוקן, 1977, עמ' 11.
- 18- ז. שניאור. שירים. תל אביב: עם עובד, 1952.
- 19- טשרניחובסקי, שאול. כל שירי בכרך אחד. ירושלים, הוצאת שוקן, 1937.
- 20- "כל שירי שאול טשרניחובסקי", "דבר, תל אביב, 1964.
- 21- שאנן, אברהם. הספרות העברית החדשה לזרמיה. תל – אביב: הוצ' מסדה, 1967. כרך 4. עמ' 16.

המקורות הערביים:

- 1- انظر: احمد، جاسم. (2023). الشعر العبري الحديث امتداد للقديم والوسيط . بحث منشور في المؤتمر العلمي الثالث، تحرير (د. جمال الهاشمي، د. عقيلة ارزقي)، بنية المجتمعات العربية بين نظريات المعرفة واشكالات التنمية، 652-667، الجزء الثاني، المعهد الفرنسي للدراسات والبحوث العربية والإسلامية.
- 2- انظر: دعبيل، عماد سعيد. (2014). دراسات في الادب العبري الحديث، جامعة بغداد، كلية اللغات : مطبعة البسطة، ص 35.
- 3- رحيمه، مجيد عبود. الواقعية في الادب العبري الحديث. بحث منشور في مجلة الاداب، حوليات عين شمس، 17 سبتمبر 2018، ص 145.
- 4- عبد الكريم، اسماء . صراع الشخصيات في اعمال يعقوب شتاينبيرج القصصية. بحث منشور في مجلة كلية اللغات . بغداد، 2019، ص 30.

המקורות האנגליים

- 1- kessler. sephen. Theoiogy. For.athesists.yehuda amichais poetry of paradox, express books, September 2000. P. 32.
- 2- KLausner, Joseph. A History of Modern Hebrew Literature (1785-1930), America, Green wood, 1974, P. 148
- 3- Ruth Finer Mintz, Op. Cit, P. 369